

¹³ *Documenten Nederlandse Hervormde Kerk. Verklaringen, kanselafkondigingen, boodschappen, herderlijke brieven en rapporten, uitgevaardigd door of namens de Generale Synode der Nederlandse Hervormde Kerk 1945-1955*, 's-Gravenhage z.j. (1956), 71-75, 129-197 (m.n. 176, 178-180), 208.

¹⁴ Voor enige gegevens zie: G.P. van Itterzon, 'Hardegarijp, een teken!', in: *Het sein op onveilig. Een bundeling der artikelen van de heren H. Algra, Lid der Eerste Kamer en Hoofdredacteur van het Friesch Dagblad en Dr. G.P. van Itterzon, Voorz. van de Schoolraad over de Schoolkwesitie te Hardegarijp*, Sneek 1952, 34-47, 36/37; het 'Aanhangsel' bij *Het sein op onveilig*. Zie ook Kalsbeek, *Theologische en wijsgerige achtergronden*, 321 e.v. en een samenvatting van een radiolezing van ds. T.J. de Boer van Hardegarijp op zondag 18 mei 1952. Dit laatste stuk bevindt zich in het Archief van de Schoolraad voor Scholen met den Bijbel dat zich op het Historisch Documentatiecentrum bevindt, inventarisnr. 249-250.

¹⁵ De vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs (C.N.S.) werd opgericht na de aanvaarding van de Schoolwet van 1857 en wilde het bijzonder onderwijs met raad en daad ondersteunen (Kalsbeek, *Theologische en wijsgerige achtergronden*, 221)

daar immers na 1848 vrijwel uitgestorven door de opbloei van het katholieke onderwijs. Wie de macht van Rome via het onderwijs wilde tegengaan of zelfs bestrijden, kon dat in het Zuiden slechts op één manier doen. Elders kon dat ook via het begrip kerstening, dat toch in feite neerkwam op protestantisering op hervormde wijze. Wie de lading van het begrip 'kerstening' in de Kerkorde wil begrijpen, zal daarom ook de uitspraken en geschriften moeten lezen die de Hervormde Kerk in deze jaren deed uitgaan betreffende processie-vrijheid, de rooms-katholieke kerk als zodanig met haar 'verkerkelijking der levensterreinen', 'intolerantie', 'machtsstreven', en het nieuwe dogma van Maria-Tenhemelopneming.¹³ Al de binnen- en interkerkelijke spanningen van begin jaren vijftig escaleerden in de schoolstrijd in Hardegarijp, die een van de eerste *testcases* werd voor het functioneren van de gloednieuwe Kerkorde.

De schoolstrijd in Hardegarijp

De schoolstrijd in Hardegarijp is niet los te zien van de richtingenstrijd aldaar.¹⁴ Sinds 1930 kende Hardegarijp een vrijzinnig predikant nadat er vanaf 1903 een predikant was geweest die aanvankelijk evangelisch was, maar zich tot orthodox ontwikkelde. Dat gaf spanningen, omdat de gemeente in meerderheid vrijzinnig was. De scherpe verhoudingen leidden na 1930 tot de oprichting van de Ned. Herv. Evangelisatie-Vereeniging, die een kapel liet bouwen in Rijperkerk. In 1943 kwam er een eigen voorganger. De orthodoxe groep in Hardegarijp telde nog geen driehonderd zielen.

In Hardegarijp was er alleen een openbare school. Al voor 1930 leefde onder de orthodoxe leden het verlangen naar een eigen christelijke school. Dit kreeg geen effectuering omdat men bang was voor scheurvorming in de gemeente en personen die het initiatief tot schoolstichting zouden nemen kans liepen op ontslag in hun baan. De kinderen wandelden naar de christelijke school in Rijperkerk en Tietjerk of bezochten toch de openbare school in Hardegarijp zelf. Het hoofd daarvan was kerkvoogd van de Hervormde gemeente en gaf het godsdienstonderwijs in de klassen 5, 6 en 7. Op 2 mei 1946 vond dan toch de oprichting plaats van de Vereniging tot Stichting en Instandhouding van een School met den Bijbel te Hardegarijp, die op 27 maart 1947 Koninklijke goedkeuring kreeg. Het bestuur bestond uit vier hervormde, twee gereformeerde en één christelijk gereformeerd bestuurslid. Het wilde een Christelijk Nationale School stichten.¹⁵ Het moeilijke punt was dat er minstens vijftig kinderen moesten zijn die op meer dan vier kilometer woonden van de meest nabijgelegen christelijke school. Dit werkte vertragend, maar op 13 december 1948 diende het bestuur een verzoek tot schoolstichting in bij de gemeente-